

Anti-capitalism sau capitalism de stat?

Cuprins

Noi mișcări, vechi ideologii	4
Ce este capitalismul?	5
Socialism sau capitalism de stat?	6
Controlul producției din partea muncitorilor sau muncitorii sub control?	8
Războiul Civil	10
Ce e mare e frumos	11

Trăim vremuri agitate și periculoase. Pe de o parte, o nouă mișcare viguroasă pare să apară, care combină politica cu un simț al imaginației, una care este adesea explicit *anti-capitalistă*. Pe de altă parte, forțele reacțiunii par să-și stabilească bastioane peste tot în Europa. Capitalismul în forma sa cea mai rafinată, neoliberalismul, este devastator. În asemenea timpuri, este de înțeles că mulți spun că trebuie să ne „unim” împotriva lor și astfel orice fel de critică a politicii celuilalt devine „sectariană”.

Anarhiștii simt că asemenea argumente sunt greșite (straniu, unii care insistă asupra nevoii de „unitate” au criticat și politicile și activitățile altor activiști, adesea într-o manieră total lipsită de onestitate)¹. A îngropa diferențele dintre noi într-o asemenea manieră duce pur și simplu la activism lipsit de rațiune, la a acționa fără a înțelege și, în cele din urmă, la *slăbirea* luptei noastre pentru libertate și egalitate. Noi susținem că avem nevoie să învățăm lecțiile istoriei pentru a nu repeta aceleași greșeli din nou. În mod ironic, tocmai cei care insistă asupra rolului propriului lor partid ca „memorie a clasei muncitoare”, care vorbesc pe cel mai ridicat ton despre „nevoia de teorie” și „nevoia de a studia istoria”, sunt tocmai cei din prima linie a celor care fac presiuni pentru o asemenea „unitate”. Asta nu e surprinzător, întrucât exact acele partide (cei care se doresc bolșevice) sunt cele care au cel mai mult de ascuns și vor pierde cel mai mult dacă ideile înaintașilor lor și activitățile acestora vor fi scoase la lumină și explicate de către cei care au o inițiativă coerentă și libertară.

Mulți oameni își creează propriile lor alternative, mult mai mulți sunt cei care caută o alternativă. Acest eseu este o contribuție la acest proces. Unii îl vor ataca și vor spune că e irelevant sau că e sectarian. E pierderea lor. Noi sperăm că va ajuta la crearea unei mișcări care, prin înțelegerea și respingerea eșecurilor trecutului, poate construi o mișcare pozitivă, constructivă și cu adevărat anti-capitalistă, care să poată schimba lumea pentru mai bine.

¹ Vezi, de exemplu, pamfletul „*The SWP's very peculiar anarchism*” în replică la articolul lui Pat Stack „*Anarchy in the UK?*” în Socialist Review pe care îl găsiți aici <http://struggle.ws/pdf/leaflets.html>

Noi mișcări, vechi ideologii

Când mișcarea anti-capitalistă a apărut, vechea stângă a fost luată prin surprindere. La J18 „Carnaval împotriva Capitalismului” din Londra partidele tradițional „revoluționare” au lipsit cu totul. În America, demonstrațiile din Seattle, de asemenea, i-au prins pe diverșii „avangardiști” cu totul nepregătiți. De atunci, ei au încercat să prindă mișcarea anticapitalistă din urmă. Așa cum se întâmplă cu aproape fiecare revoluție sau luptă de masă, ar trebui să precizăm aici. Este oare scopul să se alăture acestei mișcări pentru a învăța de la ea, pentru a contribui la dezvoltarea ei, de pe poziții de egalitate? Nu, nici pe departe. Uitați-vă la Partidul Socialist al Muncitorilor, de exemplu, descoperim o perspectivă oarecum diferită. Chris Bamerry, un membru de frunte, explică foarte clar care e scopul lor: „Testul pentru Partidul Socialist al Muncitorilor va fi cum va modela și conduce mișcarea anti-capitalistă”. Altul, Julie Waterson, știe precis ce vor să obțină: „O linie de cadre de bolșevici”. Dat fiind că SWP și diferitele alte partide „revoluționare” caută să recreeze experiența bolșevică, chestiunea evidentă care apare este aceasta: ce este bolșevismul și este el de fapt anti-capitalist? Pentru a răspunde la asta, e nevoie să înțelegem ce este capitalismul și apoi să discutăm ce au intenționat să creeze liderii bolșevismului.

Ce este capitalismul?

Pentru unii, capitalismul este „piața” sau „proprietatea privată”. Această perspectivă este total eronată. Așa cum anarhiștii au arătat de multă vreme, capitalismul se definește printr-o relație socială specifică, aceea a muncii salariate. Capitalismul este definit de o masă de oameni care nu dețin propriile lor mijloace de producție și, astfel, „muncitorii își vând propria persoană și propria lor libertate pentru o anumită durată de timp” și astfel

încheiat doar pentru o anumită perioadă și rezervând muncitorului dreptul de a putea renunța la angajator, acest contract constituie o formă de servitute *voluntară și tranzitorie*.¹

Din acest motiv, anarhiștii numesc capitalismul „sclavie salarială”.

Contractul de angajare generează o relație de comandă și obediență între angajator și angajat. Când muncitorul se presupune că își vinde puterea de muncă, el de fapt își vinde comanda asupra folosirii propriului său corp și asupra propriei sale ființe.

Muncitorii sunt plătiți să se supună. Asta înseamnă că sclavia salarială nu e o consecință a exploatării, exploatarea rezultă din subordonarea muncitorului. Capitalistul este stăpânul, el decide cum va fi folosită puterea de muncă a muncitorului ca astfel să îl poată exploata. Asta explică de ce anarhistul Proudhon a susținut în „*Ce este Proprietatea?*” că >munca salariată este „furt” și „despotism”.

Astfel, capitalismul, este marcat de munca salariată. Dacă mijloacele de producție sunt administrate de un anume grup, altul decât al celor care produc direct (adică muncitorii), atunci avem capitalism, indiferent cine deține mijloacele de producție.

Dacă relațiile de producție nu sunt revoluționate, mijloacele de producție pot trece dintr-o mână în alta (pot trece, de exemplu, de la privați în mâinile Statului) fără ca vreo schimbare fundamentală să se producă în natura societății.

Oricare ar fi statutul formal al proprietății, capitalismul va exista încă dacă muncitorii sunt separați de mijloacele de producție și nu le administrează ei direct.

¹ Bakunin, *Filosofia politică a lui Bakunin*, p. 187

Socialism sau capitalism de stat?

Deci ce au urmărit bolșevicii să creeze în Rusia? Lenin a fost clar – *capitalism de stat*.

El a susținut asta înainte și după ce bolșevicii au preluat puterea. De exemplu, în 1917, el susține că „dat fiind un stat revoluționar democratic cu adevărat, capitalismul monopolului de stat inevitabil și de neevitat implică o etapă, și mai mult decât o etapă, către socialism!”

El a insistat că „socialismul este doar următorul pas înainte de la monopolul capitalismului de stat... socialismul este doar monopolul capitalismului de *stat care este făcut să fie în slujba intereselor întregului popor* și care în această dimensiune a încetat să mai fie monopol capitalist.”¹

Drumul bolșevicilor către „socialism” a trecut prin teritoriul capitalismului de stat, și, de fapt, a fost construit pe mijloacele aceluia instituțional de alocare a resurselor și de structurare a industriei. Așa cum Lenin s-a exprimat, „statul modern posedă un aparat care are relații extrem de apropiate cu băncile și cu sindicatele, un aparat care performează o cantitate enormă de ținere a contabilității și de ținere a evidenței... Acest aparat nu trebuie și nu va fi distrus. Trebuie luat de sub controlul capitaliștilor”, „trebuie *subordonat* sovietelor proletare” și „trebuie extins, lărgit ca să cuprindă tot teritoriul național”.

Asta a însemnat că bolșevicii „nu vor inventa alte forme de organizare a muncii, ci pur și simplu le vor lua de la capitalism” și „vor adopta cele mai bune modele oferite de țările avansate (capitaliste)”.²

Odată ajuns la putere, Lenin a implementat această viziune a socialismului construit pe instituții create de monopolul capitalismului.

Acest lucru nu a fost făcut din greșeală sau pentru că nu existau alternative. Așa cum a remarcat un istoric:

în trei ocazii, în primele luni ale puterii sovietice, liderii comitetelor din fabrici au încercat să pună în aplicare modelul lor [de auto-gestionare din partea muncitorilor a economiei auto-administrate]. În fiecare moment, conducerea de partid a trecut peste ei și le-a anulat mișcărilor. Alternativa bolșevică a fost să încredințeze atât puterea de management cât și cea de control către organele statului care erau subordonate autorităților centrale și erau formate de acestea.³

În loc să-și bazeze reconstrucția socialistă pe clasa muncitoare auto-organizată de la bază, bolșevicii au început „să construiască, de sus în jos, administrația lor unificată”, bazată pe organele centrale create de guvernul țarist în 1915 și 1916.⁴

Cadrul instituțional al capitalismului ar fi fost utilizat (aproape exclusiv) ca instrument principal pentru „transformarea” socialistă. „Fără marile bănci, socialismul ar fi imposibil”, a susținut Lenin, pentru că „ele sunt ‘aparatură de stat’ de care avem nevoie pentru a realiza socialismul, și pe care le luăm de-a gata de la capitalism; sarcina noastră aici este doar de a înlătura modul capitalist de mutilare a acestui excelent aparat, pentru a-l face chiar și mai mare, chiar și mai democratic, chiar și mai cuprinzător. O singură Bancă de Stat, cea mai mare dintre toate... va constitui 9 zecimi din aparatul de stat. aceasta va fi răspândită pe tot cuprinsul țării și va ține evidența, contabilitatea pe tot cuprinsul țării a producției și distribuției de bunuri.” În timp ce aceasta „nu e un aparat de stat total sub capitalism”, „va fi așa sub socialism”.

¹ Lenin, Selected Works, Vol. 2, p. 211

² Ibid., p. 365 și p. 369

³ Thomas F. Remington, Building Socialism in Bolshevik Russia, p. 38

⁴ Maurice Brinton, The Bolsheviks and Workers' Control, p. 36

Pentru Lenin, construirea socialismului era ceva ușor. Aceste „9 zecimi din aparatul socialist” ar fi create „dintr-o singură lovitură, printr-un singur decret”.⁵

⁵ Lenin, Selected Works, Vol. 2, p. 365

Controlul producției din partea muncitorilor sau muncitorii sub control?

Se va argumenta că Lenin a pledat pentru „controlul muncitorilor.” Asta e adevărat, dar un „control al muncitorilor” de o natură extrem de limitată. Decât să vadă „controlul muncitorilor” ca însemnând muncitorii care administrau producția direct, el întotdeauna a văzut asta în termeni de muncitori care „îi controlează” pe cei care administrau producția. Pur și simplu însemna „contabilitatea și ținerea evidenței producției și distribuției de bunuri, pe tot cuprinsul țării, atotcuprinzătoare și omniprezentă, cea mai precisă și cea mai conștiincioasă.”

Cu alte cuvinte, controlul „asupra capitaliștilor” care încă administrau producția. În timp, aceasta ar fi dus „la a doua fază către socialism, adică la trecerea reglementării producției de către muncitori.”¹

Asta nu e tot, acest „control al muncitorilor” a fost întotdeauna plasat într-un context de stat, etatist. În mai 1917, Lenin cerea „stabilirea controlului de stat asupra tuturor băncilor, și fuziunea lor într-o singură bancă centrală; de asemenea control asupra agențiilor de asigurări și noi mijloace de control au fost create nu de către noi, ci de către capitalism în faza sa militar-imperialistă” și astfel „proletariatul ia armele sale de la capitalism și nu le ‘inventează’ sau le creează din nimic.”²

Astfel, „controlul muncitorilor” ar fi efectuat nu de către organizațiile de muncitori, ci mai degrabă de către instituțiile de stat capitaliste.

Odată ajunși la putere, bolșevicii au implementat viziunea lor privind controlul muncitorilor și au atacat alte interpretări ale acestui concept: „Acuzațiile de anarho-sindicalism întotdeauna au apărut în Rusia venind din partea elementelor care sunt împotriva muncitorilor, din partea elementelor de dreapta”, așa cum un membru dintr-un comitet al căilor ferate s-a exprimat, „cât de ciudat că reprezentanții puterii bolșevice acum se alătură acestor denunțări similare”.³

Comitele din fabrici au fost împiedicate în încercările lor să construiască o federație a tuturor comitetelor din fabrici și în cele din urmă au fost obligate să se lase absorbite de sindicate, fiind aduse astfel sub controlul statului.

Lenin curând s-a îndepărtat chiar și de viziunea sa limitată a controlului muncitorilor și a venit cu ideea „managementului din partea unui singur om”.

Asta implică garantarea „directorilor individuali – numiți de stat – puteri dictatoriale (sau puteri nelimitate).” Industria pe scară mare („fundamentul socialismului”) necesită „ca miile de muncitori să își subordoneze voința unui singur om,” și astfel revoluția „cere” ca „oamenii să se supună necondiționat unei singure voințe a celor care conduc forța de muncă.” „Formele superioare de disciplină a muncii” ale lui Lenin sunt pur și simplu forme capitaliste hiper-dezvoltate.

Rolul muncitorilor în producție era același, dar cu un nouă nuanță, adică „necondiționata supunere și obediență față de ordinele reprezentanților individuali ai guvernului sovietic în timpul muncii.”⁴

Acest sprijin pentru sclavia salarială a fost combinat cu sprijinul pentru tehnicile de management capitaliste. „Trebuie să ridicăm chestiunea muncii la normă, la bucată, și să o aplicăm și să o testăm în practică,” a susținut Lenin, „trebuie să ridicăm chestiunea aplicării a mult din ceea ce e științific și

¹ Ibid., pp. 364-5 și p. 366

² Ibid., p. 112, p. 367 și p. 599

³ citat, Daniel H. Kaiser (ed.), *The Workers' Revolution in Russia, 1917*, pp. 116-7

⁴ Lenin, *Op. Cit.*, p. 610, p. 611, p. 612

progresist din sistemul Taylor-ist; trebuie să facem ca salariile să corespundă cu totala producție de bunuri care a fost realizată.”⁵

Tehnicile destinate și folosite de către management pentru a zdrobi puterea colectivă a muncitorilor la locul de producție au fost considerate acum cumva „neutre” pentru că erau impuse de către Partid.

⁵ Ibid., pp. 602-3

Războiul Civil

Se va obiecta că nu am discutat despre Războiul Civil, care a izbucnit la sfârșitul lui mai 1918 și a epuizat o societate deja foarte slăbită. Pentru suporterii bolșevismului din zilele moderne, acest eveniment este folosit pentru a justifica și raționaliza practicile bolșevicilor. Și suntem de acord că nu am discutat despre acest eveniment, din motive foarte solide, și anume: pentru că politicile pe care le-am arătat mai sus au fost puse în aplicare și vin *dinainte* ca războiul civil să izbucnească. Este dificil să dai vina pe acest eveniment care nici măcar nu începuse când politicile capitalismului de stat erau deja aplicate de bolșevici.

Începutul războiului civil a dus doar la accelerarea acestor politici. Cu „controlul muncitorilor” din partea capitaliștilor un eșec și o presiune și opoziția din partea muncitorilor ridicându-se tot mai mult, bolșevicii au naționalizat industria pe scară masivă ca o apărare împotriva ambelor clase. Dar viziunea de socialism bazat pe managementul din partea „unui singur om” a continuat, Troțki precizând că „războiul civil nu ne-ar fi păgubit de organele noastre economice, de ce era mai puternic, mai independent, mai înclinat spre inițiativă, fără îndoială că am fi intrat pe calea managementului din partea unui singur om în sfera administrării economice mult mai devreme și cu mult mai puțină suferință.”¹

Într-adevăr, „apogeul economiei Comunismului de Război a avut loc după ce războiul civil a fost efectiv terminat”, la începutul lui 1920 conducerea de Partidului Comunist nu mai era distrasă de el de la concentrarea gândurilor sale și a eforturilor sale asupra formulării și implementării politicilor privind munca.”[14]

La sfârșitul aceluși an, aproape 90 la sută dintre fabrici ajunseseră sub managementul unui singur om.

Troțki a discutat și ideile sale privind „organizarea muncii” în „noua societate.”

Aceasta era bazată pe „militarizarea muncii” sub „managementul unui singur om,” tratând „populația întregii țări ca pe un rezervor de forță de muncă necesară „ și cu rolul sindicatelor de a „disciplina muncitorii și de a-i învăța să pună nevoile producției înaintea propriilor lor nevoi și cerințe.”

Asta a fost „corect din punctul de vedere atât al principiului cât și al practicii „ pentru a depăși „dificultățile economice.”²

Cu sprijinul întregii conduceri de partid, el a aplicat ideile sale asupra muncitorilor de la căile ferate în septembrie 1920.

Conducerea și regulile sale impuse de sus în jos au fost un factor care a provocat colapsul dezastruos al rețelei de căi ferate în iarna lui 1920-1921.

În fața protestelor din ce în ce mai mari ale clasei muncitoare, conducerea de partid s-a disociat de „militarizarea muncii” în noiembrie 1920.

¹ citat de M. Brinton, Op. Cit., pp. 66-7

² citat de M. Brinton, Op. Cit., p. 66

Ce e mare e frumos

Pe scurt, tradiția bolșevică se bazează pe folosirea structurilor organizaționale ale capitalismului și pe mărirea lor și centralizarea lor și nu pe crearea de alte structuri noi, alterative, socialiste, (non-ierarhice).

Bolșevicii vor folosi aceleași tehnici de management (cum ar fi Taylorism) și structurile de management (cum ar fi „managementul din partea unui singur om”).

Singura diferență este că mijloacele de producție și orice profit generat va fi deținut și va fi în proprietatea statului.

Asta, așa cum arată anarhiștii, nu e de fapt nici o diferență față de capitalism:

Naționalizarea industriei, îndepărtarea muncitorilor din mâinile capitaliștilor individuali, trecerea lor în mâinile și mai rapace ale unui singur, mereu prezent șef capitalist, Statul. Relațiile dintre muncitori și acest nou șef sunt aceleași ca relațiile anterioare dintre muncă și capital, cu singura diferență că șeful „comunist”, Statul, nu doar exploatează muncitorii, dar îi și pedepsește el însuși...munca salariată a rămas cum era și înainte, cu singura excepție că a luat caracterul unei obligații în fața Statului.... Este clar că în această situație avem de-a face cu o simplă înlocuire a capitalismului privat cu capitalismul de Stat.¹

În timp ce cei mai mulți din mișcarea anticapitalistă se inspiră dintr-o viziune a unei societăți diverse, noncapitaliste, descentralizate bazată pe tehnologia potrivită și pe dimensiunile acesteia potrivite, bolșevismul nu face așa ceva. Mai degrabă, vede că problema capitalismului este că instituțiile sale nu sunt centralizate destul și destul de mari.

Astfel Lenin:

Toți cetățenii sunt transformați în angajați salariați ai Statului... toți cetățenii devin angajați și muncitori ai unui singur *sindicat* de stat pe tot cuprinsul țării...”

Întreaga societate va deveni un singur birou și o singură fabrică, cu egalitatea muncii și a plății.²

Dat fiind că Engels a susținut împotriva anarhiștilor că o fabrică necesită subordonare, autoritate și lipsa libertății și „ un veritabil despotism independent de toate organizațiile sociale,” ideea lui Lenin de a transforma lumea într-o fabrică foarte mare ia un aspect extrem de înfricoșător.³

Așa cum anarhistul Alexander Berkman a argumentat corect în 1927:

Rolul descentralizării individuale în revoluție este din păcate mult prea puțin apreciat... Cei mai mulți oameni sunt încă prinși de vraja dogmei marxiste că centralizarea este ‘mai eficientă și mai economică.’ Ei închid ochii la faptul că presupusa *economie* este realizată cu costul trupului și vieții muncitorilor, că *eficiența* îl degradează la a fi doar o rotiță industrială, îi distruge sufletul, îi omoară trupul. Și mai mult, într-un sistem de centralizare, administrarea industriei devine constant lăsată în doar câteva mâini, producând o birocrăție puternică a stăpânilor industriali. Ar fi într-adevăr cea mai cumplită ironie dacă revoluția ar duce la un asemenea rezultat. Ar însemna crearea unei noi clase de stăpâni.⁴

¹ Peter Arshinov, Istoria mișcării mahnoviste , p. 71

² Lenin, Ibid., p. 312

³ Marx-Engels Reader, p. 731

⁴ The ABC of Anarchism, pp. 80-1

Că bolșevismul e îmbuibat de ideologia capitalistă poate fi văzut din comentariile lui Lenin că atunci când „organisme separate sunt îmbinate într-un singur sindicat, această economie poate atinge proporții uriașe, așa cum știința economică ne învață.”⁵

Desigur, știința economică capitalistă, bazată pe definițiile capitaliste ale eficienței și economiei!

Că bolșevismul se bazează pe industrie centralizată de mari dimensiuni pentru că este mai „eficient” și mai „economic” nu sugerează nimic altceva decât că „socialismul” va fi bazat pe aceleași priorități ale capitalismului.

Asta poate fi văzut din ideea lui Lenin că Rusia a trebuie să învețe de la țările capitaliste avansate, că era un singur mod de a dezvolta producția iar acesta era prin adoptarea metodelor capitaliste de „raționalizare” și management.

O viziune alternativă

Ideea că socialismul poate avea priorități diferite, nevoia de metode diferite de organizare a producției, are viziuni diferite despre cum o economie e structurată decât capitalismul, este absentă în Bolșevism. Lenin credea că instituțiile puterii economice burheze, structura industrială și tehnologia capitalistă și tehnicile pot fi „capturate” și folosite pentru alte scopuri.

În cele din urmă, totuși, mijloacele capitaliste și organizarea capitalistă pot genera doar scopuri capitaliste.

Este semnificativ că „managementul din partea unui singur om”, munca la normă, Taylorism, etc. susținute și implementate sub Lenin sunt enumerate de adeptii săi ca rele ale Stalinismului și ca dovadă a naturii anti-socialiste a acestuia.

În mod clar, politicile bolșevice au avut un impact decisiv asupra modului în care a evoluat revoluția.

Oricum, există o altă viziune a socialismului. Această viziune alternativă a existat în Rusia la acele vremuri, o viziune pe care bolșevicii a trebuit să o sugrume și să o zdrobească folosind puterea și acțiunea statului.

Această viziune era anarhismul.

Aspecte ale acestei viziuni au fost create în timpul revoluției din Rusia. În timp ce Lenin vorbea despre implementarea în viitor a „controlului muncitorilor”, în toată Rusia deja muncitorii își creaseră comitete ale fabricilor, le uneau în federații, organizau conferințe și veneau cu ideea ca muncitorii înșiși să gestioneze și să controleze producția, și începuseră deja să implementeze toate acestea. În Ucraina, insurgenții anarhiști ai lui Mahno s-au luptat pentru soviete libere și auto-administrarea muncitorilor și țăranilor împotriva atât a dictaturii Albilor cât și a dictaturii Roșilor. Din nefericire, capitalismul de stat al lui Lenin a prevalat, subminând comitetele din fabrici, zdrobindu-i pe anarhiști și trădându-i pe Mahnoviști.

La începutul secolului 21, să ne asigurăm că istoria nu se va repeta. Asta înseamnă să respingem capitalismul de Stat al Bolșevicilor în favoarea unui real anticapitalism, care să își aibă rădăcinile în lupta de clasă, în auto-organizare, în solidaritate, în acțiunea directă și în auto-eliberare. Nimeni nu vrea să îl înlocuim pe vechiul șef cu un șef nou.

⁵ Lenin, Op. Cit., p. 200

Biblioteca Anarhistă

Anti-capitalism sau capitalism de stat?

Preluat la 16.12.2022 de la <https://iasromania.wordpress.com/>

ro.theanarchistlibrary.org